

Šiame numeryje:

Krikštijamojo ir krikštytojo konfliktas.
Pokalbis su režisierium Petru Maželiu.
Pagaliau turime sintaksę.
Voyager 2 artėja prie Urano.
Ką žinom apie Tris Karalius ir juos vedusią žvaigždę.
Yves Broussard eilėraščiai.
Lietuvių moterų dailininkių draugijos suaktyvėjimas.
Ritualinis pasikalbėjimas apie rašytojų viešnagę Amerikoje.
Nauji leidiniai.
Visuomenininko premija.

Kertinė Parastė

Krikštijamojo ir krikštytojo konfliktas

Lietuvių ir lenkų santykiai gilesnio konflikto pobūdį įgyja, kai į juos įsijungia ir religiniai santykiai. Konfliktui pagrindo yra pakankamai dėl politinių ir kultūrinių priežasčių. Paliekant nuošaly tu konfliktą pagrindų nagrinėjimą, sustokime prie religinių pagrindų. Juos vėl nagrinėti grynai religiniu tikslu. Pačios mūsų krikščionybės supratimas verčia mus į tai gilintis. Čia aš turiu galvoje faktą, kad lietuviškai visuomenė yra pasidavę per sunku pilnai įvertinti tokį lietuviškos krikščionybės faktą, kaip Lietuvos krikštą, įvykdytą paties lietuvių, būtent Jogailos. Šią sunkenybę sudaro tas faktas, kad šis žmogus, būdamas aukščiausias Didžiosios Lietuvos Kunigaikštijos reprezentantas, pasidavė ir Lenkijos karūnos atstovu. Bet šio fakto nagrinėjimas būtų jau politinė, o ne religinė tema.

Mes tačiau šiuo atveju norime pasilikti tik prie religinės problematikos. Ir reikia pažymėti, kad įtampa tarp tos visuomenės arba kultūros, kuri krikštija, ir tos, kuri yra krikštijama, yra visuotinė pastebimas faktas krikščioniškų tautų istorijoje. Ne tik lietuvių nemėgsta lenkų, kiek jie reikšiami kaip krikštytojai, bet lenkai savo ruožtu nemėgsta čekų, nes iš jų gavo krikščionybę ir vėliau jai geriau atstovavo negu čekai. Tačiau jų konfliktas pasiliko pastovus. Taip Marijonų vienuolijos steigėjas Papčinskis, buvęs Pijorų vienuolis, išstojo iš tos vienuolijos dėl to, kad pijorai buvo per daug čekiški ir per mažai rūpinosi lenkų vaikų auklėjimu.

Bet tai nėra išimtinis reiškinys. Romos krikščionys nemėgo graikų, nors iš jų gavo krikščionišką kultūrą. Net toks neabejotinas krikščionis kaip šv. Augustinas nesivaržė sakyti, kad jis nemėgsta graikų kalbos, nors tie dokumentai, kuriuos jis skaitė ir talentingai komentavo, buvo graikų kalba. Ir to kultūrinio svetimumo tarp graikų ir romėnų būdu galima iš dalies aiškinti ir Rytų ir Vakarų Bažnyčios

konfliktą, kuris iškilo tarp Romos ir Konstantinopolio ir šiandien tebesitęsia tarp pravoslavijos ir Vakarų krikščionybės.

Šis atvejis yra labai įskalingas, norint suprasti šitokių religinių kultūrinių konfliktų pavojaus. Ir tai sudaro pagrindą, kodėl į šią problemą tenka eiti bendru ekumeniniu pastangų keliu, kurias pradėjo Antrasis Vatikano susirinkimas.

Jeigu ieškotume daugiau pavyzdžių konflikto tarp krikštytojo ir krikštijamojo, tai jų yra pilna Bažnyčios istorijoje. Šiandien jis gyvai reikšiamas tarp Europos ir Afrikos. Europiečiai afrikiečius apkrikštijo, tačiau pastarieji jau dabar labai stengiasi kiek galint greičiau atsikratyti savo krikštytojų, siekdami, kad vyskupais būtų patys afrikiečiai. Paliekame nuošaly klausimą, ar tai į naudą išeis jų krikščionybei, tačiau mūsų reikalui, būtent supratimui konflikto tarp krikštytojo ir krikštijamojo, to užtenka.

Gal vienintelė Europos tauta, kuri plačiai paskleidė krikščionybę Amerikos ir Azijos tautų tarpe ir nesulaukė krikštijamojo pasipriešinimo, buvo ispanai. Bet tai įvyko greičiausiai dėl šių dviejų priežasčių: viena, kad ispanai lygiai intensyviai skelbė ne tik krikščionybę, bet ir savo kultūrą, ir antra, kad anose tautose ji nesutiko su labiau išryškinta vietine kultūra.

Grįžkime prie pagrindinio klausimo, kodėl taip yra. Ar tai yra krikštytojo blogumo padarinys? Gali būti ir tai. Tačiau reikia atkreipti dėmesį į tai, kad krikščionybė niekur neateina kaip grynai idėja be krikštytojo kultūrinės palydos. Tai yra, galima sakyti, esminis krikščioniško apaštalavimo bruožas, kad jis neateina be krikštytojo kultūrinio bruožo. Tam giliausia pagrindą sudaro tai, kad Dievo Sūnus nesireiškė kaip grynai dvasia, bet įsikūnijo ir reikšėsi kaip vienos tautos ir kultūros žmogus. Taigi yra visuotinis krikščioniško apaštalavimo faktas, kad krikščionybė niekur neateina

Pokalbis su režisierium Petru Maželiu

RŪTA KLEVA VIDŽIŪNIENĖ

Pietinė Kalifornija yra savotiškas kraštas. Turim vandenyno žvius pakraščius, turim kalnus su snieguotomis viršūnėmis, turim ir savotišką grožiu kvapą užimančią dykumą. Ir jei čia papuolė tiems vaidams jautrus žmogus, jis jau niekad nepabėgs nuo tų burtų.

Gal todėl mūsų kolonija tokia tampa, tokia jautri menams ir menininkams. Mylimi ir lankomi čia visų menų pasireiškimai — muzikiniai pastatymai, dramos, parodos, literatūros vakarai ir šokių šventės.

Kai kitur dramos sambūriai lieka trumpalaikiai, čia pasitraukiančių veteranų vietas tuoj užima gražūs jaunimas. Mūsų šios Dramos sambūris iš tikrųjų niekad nepriartėjo prie kritiško savo gyvenimo momento, — čia darbavosi Gasparas Velička, Juozas Kaributas, Dalila Mackalienė, o dabar vėl viskas atsinaujino čia prigijusia nauja jėga — režisierium Petru Maželiu.

Petras Maželis — visapusiškai kūrybingas asmenybė, kurio šaknys irgi dar ten, tėviškoje. Neseniai susirinkome būrys entuziastų atšvęsti Dramos sambūrio sukurto šio jauno dvasios menininko septyniadešimtą gimtadienį, gal daugiau atkreipti dėmesį į jo 45 metų scenos darbo suaktyvėjimą. Mažai dar mums buvo žinoma Petras Maželis, kaip asmuo, todėl visus labai domino jo tie gausūs ir kūrybingi teatrinio darbo metai. Šia proga turėjau progą pateikti mūsų režisieriui kelis klausimus, norėdama jo asmenį padaryti dar stipriau savų mūsų tarpe.

Petras Maželis (Karalius) operetėje „Sirdis ir ranka“.

— Mielas kolega, mus labai domina Jūsų asmuo, kitaip tariant, Jūsų šaknys ir nuėjimas kelias, kuris Jus pasuko teatro link. Papasakokite mums savo slapčiausias mintis. Kada į Jūsų gyvenimą įsiskverbė pirmoji scenos ir aplamai meno įtaka?

— Rytinė Lietuvoje, tarp dviejų ežerų — Dauniškio ir Vyžuonių, perkirstas upe driekėsi naujais pastatais besipuošiantis miestas — Utena. Pro jį bėgo lygus plentas nuo pat Kauno per Ukmergę, Jonavą, per Lietuvos Šveicariją Zarasus iki Latvijos sienos ir Daugpilio. Aplink gražūs pušynai ir lapuočiai miškai su daugybe beržų, kuriuose grybaudami rasdavome daug baravykų, raudonųjų, voveruškų ir kitokių grybų. Ne per toliausiai kerėjo garsiai Labanoro miškai, o aplink gausiuosius ežerus Kirdeikius tiesėsi buvusi demarkacijos linija.

Mano miesto daugelis gatvių ir turgaus aikštė buvo akmenimis grįsta. Turėjome didelę, gražią bizantinio stiliaus mūrinę bažnyčią. Netoliese, saloje, iš dvaro puošnių rūmų buvo padaryta gimnazija, aplink kurią driekėsi didžiulis parkas ir tankios eglių alėjos. Aplink sporto aikštę augo didžiulė, aukšta alyvų gyvatvorė, kuri pavasarį išsileidavo nepaprastu melynumu, o jų kvapas per atvirus langus pasiekdavo ir klases.

1915 m. spalio mėn. 21 diena. Kraštas gyvena karo nuotaikomis. Broliai Antanas ir Juozas palieka mokyklos suolą ir įsėina savanoriais. Už daugiau kaip dešimt metų paskelbiama Lietuvos

Režisierius, aktorius, dekoratorius Petras Maželis, švenčias 70 metų amžiaus ir 45 metų teatrinio darbo suaktyvėjimą.

Nepriklausomybė. Brolis Juozas grįžta namo kaip karo invalidas.

Netoli nuo Dauniškio ežero, iš rąstų pastatyto šiaudiniu stogu trobeje, dargi su plukta asla, atsiranda neturtingoje darbininkų šeimoje šeštas vaikas, vėliau pakrikštytas Petru. Dabar jau buvome penki broliai ir viena sesuo. Kūrėsi Lietuva, kūrėsi ir tauta.

Lankau pradžios mokyklą. Buvau, matyt, neblogas mokinys, nes niekad nebuvo užkrauti vasaros darbai. Jau čia man tekdavo dažnai deklamuoti ir vaidinti. Pameniu, kad net vaidinau pagrindinį Kajaus vaidmenį „Sniego karalaitėje“ ir padėjau dažyti dekoracijas. Iš motinos paveldėjau lyrinį balselį, tad kartą mokyklos renginyje turėjau dainuoti solo — Saulelę raudoną. Kadangi visi buvome gana balsingi, tai turėdavome eiti giedoti Dovydo ir kitokias psalmes pagrabuose, kartais per išties naktį.

Pagaliau jau dešimties metų. Tapau gimnazistu, o kadangi buvau labai mažo ūgio, tai pavadė Maželis labai tiko ir kiti vaikai negalėjo juokauti. Neduok, Dieve, jei

būčiau turėjęs pavardę Didžiulis: vaikai būtų gerokai papešioję.

Mokiausi gerai, nes visada turėjau privačių mokinių, kartą užsidirbdavau ir keletą litų knygoms ir uniformai. Vasaromis daug dirbdavau su dailininku, dekoruojant namus, na, ir kartais mokė piešti paveikslus ir gamtoje, ar tai prie ežero, ar gimnazijos parke, ar liūliuojančių javų laukuose.

Gimnazijos chore dainavau iš pradžių sopranu, vėliau altu, ir nuo penktos klasės jau buvau tenoras. Mokytojo Grigaliūno rankose gimnazijos choras buvo didelė atrakcija. Nežinau už kokių nuopelnus man mokytojas leisdavo kartais dainuoti solo. Pameniu, kad mano pirmasis solo buvo su choru — Sasnausko — „karvelėli, melynasis“. Šią dainą dar ir šiandien labai myliu. Šalia prasidėjo ir vaidinimai, ir dekoracijų piešimas. Čia ypač daug man padėjo meno mokytojas dailininkas. Tapau jo asmeniniu mokytoju. Buvo griežtokas, daug reikalaujantis, net ir pyktelėdavo. Kadangi mokytojas buvo didžiulė pagarba, ginčytis, aišku, buvo nevalia.

Pagaliau biagamieji egzaminai. Petrelis turbūt persistengė besiruošdamas, keldamasis ankstyvais rytais, kad nusilpo ir gavo stiprią anemiją. Pamokų metu klasėje pradėjo nualpti, o čia pat egzaminai jį dar labiau bauginė. Kas bus, jei susirgsiu, negalėsiu laikyti egzaminų ir reiks likti antriems metams. Laimė, buvau geras mokinys. Apskrities gydytojas ir pedagogų taryba siuntė raštą su daugelio metų pažymiais Švietimo ministerijon. Dvi dienas prieš egzaminus Ministerija raštą pranešė, kad mane nuo egzaminų atleidžia, duoda brandos atestatą veltui, tik

esmės būtų tas pat, kaip gražinti Kristų atgal į dangų ir leisti jam žemėje reikštis tik dvasiniu būdu. Bet tai jokių būdu nebūtų krikščionybės patobulinimas. Net tos kultūros ar tautos, kurios įsėina prieš savo krikštytojus, įsėina prieš juos ne kuriuo. kitu, bet krikščionišku principu vedini. Jie pajunta krikščionišką malonę kaip kažką giliai savo ir neturi pagrindo susilaikyti nuo to gerumo įgyvendinimo. Šis konfliktas prisideda ir prie krikštytojo pagerinimo ta prasme, kad plėšo jo siaurumą. Jis yra kartu ir kryžiaus misterijos palaiminga tąsa.

V. Bgd.

reikia išlaikyti lotynų rašomąjį egzaminą. Galite įsivaizduoti mano džiaugsmą. Sveikata greitai sugrįžo.

Baigęs gimnaziją labai norėjau studijuoti mediciną, bet finansiniai nepritekliai pakreipė kita kryptimi. Gavau darbą Kėdainių apskr. Kraikų valsčiuje, kaip policijos raštininkas, o už metų persikėliau į Dotnuvą, kur tapau studentu Žemės ūkio akademijoje. Neilgai nešiojau studento kepuraitę, nes buvo sudarytos sąlygos atlikti karinę prievolę Auto rinktinėje Kaune, Šančiuose. Čia eilinis kareivis Petras Maželis sudaro chorą, jam vadovauja, išdėliodamas mozaiką papuošia vietą prie rinktinės štabo būstinės, už ką rinktinės vadas pulk. Babickas apdovanojo dviejų savaičių atostogomis.

Vieną popietę, besilsint lovoje, prie manęs priėjo švietimo reikalams kareivius kpt. Bartkevičius-Bartkūnas. Klausė, ar negalėčiau parašyti ir paruošti dainas kariuomenės pusvalandžiui per radiją. Buvo atlikta ir, matyt, neblogai, nes tuojau buvau įtrauktas į švietimo skyrių talkai. Atlikome keletą ir neblogų radijo vaidinimų, vaizduojančių karių gyvenimą.

Baigiu mokomąją kuopą pirmuoju, mane apdovanoja sidabrinis laikrodžiu su prezidento Smetonos portretu, o 1938 m. vasario mėn. 16 d. vienintelį eilinį kareivėlį Petrą Maželį Prezidentu, aktu už nuopelnus Lietuvai apdovanoja Gedimino ordino medaliu. Buvau tada vos 21 metų. Buvau laimingas, nes galėjau parodyti savo medalį broliui Juozui, kuris nešiojo Vyties kryžį. Karo technikos štabo paprašytas, parašiau straipsnį — „15-kos mėnesių gyvenimas“, kuris buvo išspausdintas suaktyvinėje knygoje.

Penkiolikos mėnesių kariškas gyvenimas pasibaigė, pradėjau vėl auginti plaukus, grįžau Utenon aplankyti tėvų ir tėviškęs. Matyt, įgijau nemažą pasitikėjimą karininkuose, kad man buvo pasiūlyta pasilikti Kaune ir dirbti Karo technikos štabe, mobilizacijos skyriuje, civiliu tarnautoju. Pralaidęs mėnesį atostogų tėviškoje, grįžau Kauną. Čia dirbiant muz. Liuberskis organizavo puskarininkių chorą (aš jau buvau pakeltas į tokį laipsnį), kuris turėjo važiuoti į Rygą koncertui. Man reikėjo prisijungti. Prie manęs sėdėjo kareivėlis, kuris po repetitijos ragino mane įstoti į konservatoriją, nes jis pats ketinas bandyti egzaminus. Palydžiu jį į konservatoriją. Sėdžiu koridoriuje. Įvairūs studentai sėdi su gaidomis. Kiekvieną iš eilės pakviečia salėn, iš kurios girdėti dainavimo pratimai ir egzaminams pasirinkta daina ar arija. Ir taip iš eilės eina merginos ir vyrai, visi pasirodę dainuoti. Lieku vienas sėdėti, laukdamas draugo. Pagaliau ir man liepia eiti salėn. Aš bandau gincytis, kad aš nesuinteresuotas, bet kareivėlis riktėlėje, sako, eik ir gana. Įeinu. Baimė apėmė. Prie komisijos stalo jau pavargęs sėdėjo komisijos nariai: Grigaitienė, Kutkus ir operos

(Nukelta į 2 psl.)

Pokalbis su režisierium Petru Maželiu

(Atkelta iš 1 psl.)

rež. Oleka. Prie pianino scenoje sėdėjo irgi nukamuota pianistė Dukstulskaitė. „Kur Jūsų prašymas?“ — klausia raštininkas. Aš nerasiau jokio prašymo, bet jie kažkodėl man vis tiek liepė eiti į sceną nors balsą pabandyti. Išrėkiau gamas. Žiūriu, kad komisija lyg ir pabudo, o kai kurie net galvą pakėlė ir žiūrėjo į mane. Manys kilo totalinis sumišimas. Dukstulskaitė prašo gaidų, kurių aš visai neturiu. „Tai ką tu moki?“ Atsiminiau savo solo — Karvelėli, mėlynasis... Laimei, pianistė mokėjo mintinai. Apsimokėjau 15 litų už egzaminus ir išėjau iš koridorių čia pat išdrožiau didelį pamokslą kareivėliui už tokią sarmatą.

Kita rytą prie konservatorijos durų buvo priimtųjų sąrašas. Petras Maželis priimtas į operos klasę — ... Pagalvojau, kad turbūt labai trūksta tenorų, jeigu mane priėmė.

Dirbdamas pradėjau lankyti konservatoriją ir dainavimo pamokas pradėjau su operos solistu Kutkumi, vėliau su operos režisierium Petru Oleka. Šalia muzikinių dalykų reikėjo lankyti ir baletu solistes Olekienės plastikos baletu pamokas.

Komunistai okupuoja Lietuvą. Karinės įstaigos, aišku, išnyko. Gavau darbą alaus bravoro Ragutyje ir vis dar lankiau konservatoriją. Ruskiai nutarė padaryti muzikinį teatrą ir statė „Vestuvės Malinukijoje“, kur pagal įsakymą aš turėjau dalyvauti, ir ne kaip dainininkas, o šokėjas, kartu su teatro šokėjais. Toks iš manęs ten buvo šokėjas, bet gal valdžia žinojo geriau.

Visą bolševikietį gyvenau režisieriaus Olekos bute, nes reikėjo, kad tokio buto kvadraturą gyventų daugiau žmonių. Man buvo labai naudinga, nes tapau privačiu režisūros mokiniu. Operos rež. Petras Oleka praleisdavo ištisas valandas su manim, kalbėdamas, mokydamas, rodydamas ar pasakodamas teatro ir režisūros paslaptis. Tai buvo mano geriausia mokykla.

— Pagaliau vokiečių okupacija. Kokia kryptimi tada nuėjo Jūsų gyvenimas?

— Vėliau visas subyrėjo. Mane paskiria į didžiulį Wolfo Engelmano alaus bravoro vicedirektoriui. Gal dėl to, kad vokiečių kalbą šiek tiek mokėjau. Buvau ten trumpai, konservatorija vėl pradėjo veikti, galvojau įstoti dargi į meno mokyklą, bet šias mokyklas vėliau vokiečiai uždarė. Rudenį kuriasi operės teatras. Buvau pakviestas iš aš. Štai 1941 m. lapkričio mėn. 21 d. „Linksmosios našlės“ premjera Kauno Didžiojo teatro scenoje (buv. Valstybinio). Po to, jau ejo „Grovas Liuksemburgas“, „Lengvoji kavalerija“, „Sirdis ir ranka“, ruošiasi „Mėlynajai kaukei“.

— Atriduriate Vokietijoje?

— Taip, Vokietija. Bombardavimo metu sužeistas Čekoslovakijoje, Pilzeno mieste, sulaukiau amerikiečių karių. Pėsčias per 12 dienų su pūslėtomis kojomis grįžau į Kasselio priemiestį, kur anksčiau pas vokiečius buvau gyvenęs. Sužinojau apie DP stovyklą. Prisijungiau. Čia tuojau įsteigėme chorą, tautinių šokių grupę. Atsiradus baletu solistui Alfai Liepinui, buvo įsteigta baletu studija, kuri labai padėjo Augsburgės pastatytam baletui „Coppelia“. Savo ruožtu studija surengė daug koncertų saviems ir svečiams.

Suorganizuojau lietuvių

teatralų suvažiavimą ir ten visą savaitę turėjome koncertus. Stovykloje buvo tūkstantčiai svetimtaučių, tad šis meno festivalis padarė gerą įspūdį UNRRAI apie lietuvius.

— Kada atsidarė vartai į Ameriką? Kada ten įsijungėte į teatrinį gyvenimą?

— 1949 metais Padėkos dieną atsidūriau New Yorko uoste. Iš čia mano mieli sponсорiai Salasevičiai parsigabeno mane į Clevelandą. Čia manęs jau laukė Ciurlionio ansamblis. „Dirva“ ruošia vakarą. Kažkas pakio komediją „Moterims neišsimeleus“. Tautinė sąjunga globoja Jaunimo teatrą. Antanas Ols teatras atidarė ir pakrikštijo „Rūta“. Pirmasis veikalėlis — „Žirgonė ir Gailė“ — parašytas losangelietės rašytojos Pertronėlės Orintaitės-Janutienės. Vėliau jau ejo dideli pastatymai: „Burtininko pinklės“, „Keturi keliauninkai“. Už „Keturi keliauninkus“ pirmą dramų festivalyje laimėjome pirmą premiją kartu su Los Angeles Dramos sambūriu, kuris mūsų premijos niekam neskelbė. „Užburtoji dūdelė“ buvo paskutinis Rūtos teatro pastatymas. Reikėjo duoti ką nors ir vyresniesiems, tai skautai ir ateitininkai bendromis jėgomis pastatė Binkio „Atžalyną“ ir nuo čia prasiėjo Vaidilos teatras, bandęs apimti ir jaunuosius ir senuosius.

Vaidilos teatre praleidau 15 metų. Pakeitus darbą, sąlygos nebeleidė teatre dirbti toliau. Tik išėjus į pensiją vėl pradėjau dirbti, pastatydami Rukšeno „Posėdis pragare“, su kuriuo dramų festivalyje laimėjome tris „oskarus“ ir su Los Angeles Dramos sambūriu jau nereikėjo dalytis. Tai buvo paskutinis mano pastatymas Clevelande, nes, pagal Visvydą, mane pasivogė Dramos sambūris.

Nedarbo su Vaidila metais aš turėjau progos surežisuoti Gaidelio operą „Daną“ ir Verdi „Likimo galią“. Taip pat ir Dainavos meno ansambliui Jurgučio „Čičinską“. Pačiame Clevelande dar spėjau pastatyti keletą radijo vaidinimų, ypač pažymėtinas Dickenso „A Christmas Carol“ pastatymas.

Vaidilos teatre buvo daug gana sunkių pastatymų. Pažymėtini „Vincas Kudirkas“, kur Kudirkos vaidmenį vaidino akt. Henrikas Kačinskas; „Brandos atestatas“; Vydūno „Ne sau žmonės“; Maironio „Kestučio mirtis“; Landsbergio „Penki stulpai turgaus aikštėje“; Mariūno „Melas šventykloje“; „Mokymosi draugai“ ir daug kitų. Tarp kitko turiu pasakyti, kad „Penkiuose stulpuose“ ir „Mele šventykloje“ vaidino iš Kanados atsikėlusie Clevelando Dalila Mackialienė. Tada buvo dirbta daug, nes visiems pastatymams aš pats turėjau daryti ir dekoracijas, jaunimo veikalams paruošti šokius, dainuoti ir režisuoti Ciurlionio ansamblyje; jam važiuojant į Pietų Ameriką, paruošti tautinius šokius. Daugeliu atvejų puošdavau sales, dekoravau ir atlikau medžio drožinius Lietuvių namuose restoranui ir barui, projektuodavau parodo vežimus 185-tos gatvės festivaliuose, kur buvo laimėta ir premijų. Stebiuosi, kaip galėjau tiek daug laiko praleisti šiems darbams, kada reikėjo ir duoną uždirbti, auginti dukrą ir prižiūrėti namus. Galbūt jaunesni metai turėjo idealistinių polekių.

— Esate ir dailininkas. Kur tai pritaikėte Amerikoje?

Petras Maželis Coppelius vaidmenyje baletu „Coppelia“, pastatytame Augsburgėje, Vokietijoje, pokario metais.

Petras Maželis Leharo operetėje „Linksmoji našlė“ Kauno Didžiajame teatre.

— Pastaruosius 13 metų dirbau didžiule Higbee krautuveje miesto centre — tapau „artist for special events“. Dešimtmėte aukšte turėjau didelę auditoriją ir gerą, su gerais įrengimais, sceną. Čia ir madų parodos, šaukūs labdarybės baliai — tai simfoniniam orkestrui, tai meno mokyklai, tai Playhouse. Teko dekoruoti įvairius pastatus, sales, auditorijas įrengti kalėdines fantazijas, dirbti su pasaulinio masto madų kūrėjais. Ypač buvo įdomu, kai kiekvieną pavasarį atvažiuodavo Metropolitan opera. Čia turtuoliai po scena esančiuose garažuose turėdavo savo paviljoną, kur prieš operą vakarienė, po operos, pertraukų metu demonstruodavo madas, kad pasirodytų spaudoje, darydavo šampano priėmimus operos žvaigždėms. Tokį paviljoną puošti buvo mano vieno uždavinys. Kiekvienais metais vis kitaip, kas darbą darė labai įdomų. Darbe daug išmokau; be to, atvažiuojant į Clevelandą, studijavau dramą Fenn kolegijoje.

Mėgstu gamtą, savo darbą,

gėles, krūmus. Esu atlikęs daug sodybų išplanavimų ir apsodinimų. Kalnai ir vanduo — mano terapija. Galiausiai išsimeleus, kaip netinkamas priėjimas prie scenos ar vyksmai scenoje. Man publika yra mielas svečias. Aš noriu tinkamai jį ir priimti. Juk ir namuose šeimininkai puošiasi, dengia staltiese stalą ir t.t. Dabar gi žiūriu, kiek daug renginių vyksta scenoje, nepatirinus šviesų, dulkių, grindimis vaikšto kalbėtojai ir dainininkai, vaikščioja lyg po daržinę, užmiršdami, kad svečiai sėdi ir laukia. Per sceną turėtų eiti šviesa, grožis, estetika ir etika. Čia aš esu nesukalbamas ir jaudinuosi labiau, negu kokia nors nevykusia, žmonės apgaudinėjanti kritika.

Atlikau lyg ir išpažintį. Sunku buvo prisiversti tai atlikti. Išsipasakojau ir pasijutau lyg nuogas esąs, Daugelis mano darbų buvo mano asmeniškas turtas, mano asmeniški prisiminimai. Dabar gi man daugiau jau nebereikės pasakoti, nes Jūs būsite liudininkais darbų ir įvykių ateities dienomis.

— Kaip žiūrėte į ateitį mūsų tarte?

— Nūn esu Los Angeles. Manau, per trumpą laiką (aš gi čia dar tik pusantų metų),

Voyager 2 artėja prie Urano

Didysis amerikiečių keliauninkas erdvėlaivis Voyager 2 jau čia pat prie Urano sistemos slenksčio. Pernai, lapkričio 4 d., jis pradėjo planetos stebėjimo darbą, padarydamas septynis filmus, iš kurių astronomai tikisi nustatyti, per kiek laiko iš tikrųjų Uranas apsisuka aplink savo ašį. Iki šiol jo rotacijos periodas nebuvo tiksliai žinomas.

Sio mėnesio 24 d. Voyager 2 perskris per visą Urano sistemą. Perskridimo tvarkaraštis toks:

Sausio 23 d.

Manoma, kad erdvėlaivis pateks į Urano magnetosferą, jeigu planeta ją turi. Tos pat dienos vakarą, 11 val. 41 min.

Urano žiedai pradės žvaigždės Sigma Sagittarii okultaciją (pridengimą), kuri tęsis keturias valandas. (Šiame tvarkaraštyje naudojamas Rytų standartinis laikas).

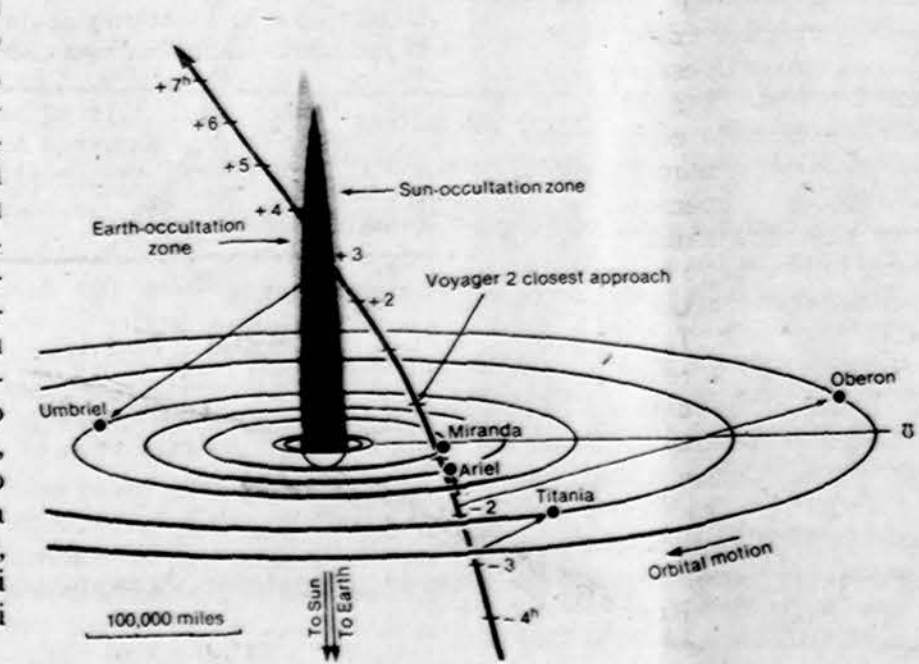
Sausio 24 d.

10 val. 11 min. ryto praskridimas pro ketvirtąjį Urano satelitą Titanią 231,000 mylių atstumu.

11 val. 13 min. ryto praskridimas pro penktąjį Urano satelitą Oberoną 293,000 mylių atstumu.

11 val. 22 min. ryto praskridimas pro antrąjį Urano satelitą Arielį 79,000 mylių atstumu.

12 val. 5 min. praskridimas pro pirmąjį Urano satelitą Mirandą 18,000 mylių atstumu.

Voyager 2 perskridimo per Urano sistemą schema.

12 val. 17 min. erdvėlaivis kerta Urano žiedų plokštumą. Ieško dalelių arti Mirandos orbitos.

1 val. p.p. praskridimas pro patį Uraną 66,500 mylių atstumu nuo planetos centro ir 50,700 mylių nuo jos debesų.

1 val. 20 min. p.p. Uranas pridengia žvaigždę Gamma Persei.

1 val. 28 min. p.p. Urano žiedai pridengia garsiąją kintamąją žvaigždę Algolį (Beta Persei).

3 val. 25 min. p.p. erdvėlaivis pradeda savo kelionę per Urano šešėlį. Jam tada įvyksta Saulės užtemimas, kurs truks 80 minučių.

3 val. 38 min. p.p. Uranas pridengia erdvėlaivį nuo Žemės. Voyager 2 pridengimas (okultacija) truks 82 minutes, ir per tą laiką joks radiosignalas iš erdvėlaivio Žemės nepasieks.

3 val. 53 min. p.p. praskridimas pro trečiąjį Urano satelitą Umbrielį 202,000 mylių atstumu.

10 val. 42 min. vakaro ieškojimas pašvaisčių Urano naties pusėje.

Vasario 25 d. Vizitas į Uraną baigtas. Sekantis praskridimas bus pro Neptūną ir jo satelitus 1989 m. rugpjūčio 25 d.

Uranas yra septintoji Saulės sistemos planeta, bet pirmoji surasta teleskopu. Ją surado

Pagaliau turime sintaksę

JUOZAS VAIŠNYS, S.J.

Juozas Masilionis. Lietuvių kalbos sintaksė. Išleido JAV LB Svetimo taryba 1985 m. Leidimo parėmė Lietuvių Fondas. Spaudė „Draugo“ spaustuve. Kieti viršeliai, 180 psl., kaina 9 dol., gaunama ir „Drauge“. Su persiuntimu — 11 dol.

Žinoma, įvairių sintaksių turėjome ir pirmiau, bet kai kurios jau buvo pasenusios, kitų laidos išsihaigusios, tad norintieji jau niekur nebegalėjo jų gauti. Ypač tai spragą labai jautė liuanistinės mokyklos. Būtinai reikėjo ką nors daryti. Inicijavos ėmėsi Pedagoginis liuanistikos institutas. Buvu svarstyta, ar perspausdinti L. Dambriūno sintaksę, kurios jau visos laidos buvo išsihaigusios, ar parduoti naują. Kadangi L. Dambriūno sintaksė būtinai būtų reikėjusi kaip papildyti ar pataisyti, tai buvo nutarta vėliau ruošti naują. Šis darbas atiteko mokytoji Juozui Masilioniui, Chicago aukštesniosios liuanistikos mokyklos direktoriui. Jis tuoj ėmėsi darbo, ir štai jau turime naują sintaksę.

Sintaksė yra trečia gramatikos dalis (šalia morfologijos ir fonetikos). Jos vardas yra kilęs iš graikiško žodžio „syntaxis“ — sudarymas, sujungimas. Tai yra mokslas apie sakinių sudarymą. Be abejo, visiems, kuriems rūpi kalbos tikslumas, ryškumas ir aiškumas, šis mokslas yra būtinas.

Autorius, rašydamas šią sintaksę, naudojosi Rygiškių Jono, Petro Klimo, Ziganto Kuzmickio, Leonardo Dambriūno ir P. Gailiūno bei Žiugždos sintaksėmis. Jis pastebi, kad „geriausia sintaksinė sistema“ ir tiksliausias aptarinys duoda P. Gailiūno ir J. Žiugždos sintaksė, išleista Kaune. Autorius naudojo jos 1970 metų laidą, bet dabar jau yra pasirodžiusios ir kitos papildytos bei pataisytos laidos. Šia sintaksę autorius daugiausia naudojo, bet ir iš kitų minėtų sintaksių jis, lyg dar būtų bitelė,

stengėsi išsiupty geriausia „sintaksinį nektarą“.

Dar galima paminėti ir kitas dvi Lietuvoje išleistas didesnes sintakses — tai J. Balkevičiaus 480 puslapių 1963 m. išleista „Dabartinės liuanų kalbos sintaksė“ ir 1976 m. išleista trečiąją akademines „Lietuvių kalbos gramatikos“ tomą, kuriame labai plačiai nagrinėjami įvairūs sintaksės klausimai. J. Masilionis, žinoma, būtų galėjęs ir jomis pasinaudoti, bet gal jis neturėjo jų po ranka, o gal būtų užėmė per daug laiko gilintis į jų sintaksių labirintus, ypač į tą akademine sintaksę, kurioje yra net 1014 puslapių! Ji skirta ne mokyklų ar gimnazijų mokiniams, bet universitetų profesoriams ir liuanų kalbos studentams.

J. Masilionio paruošta sintaksė ypač reikia pagirti dėl to, kad joje yra labai daug pavyzdžių, iliustruojančių ir paaiškinančių pateiktas taisykles. Apie tai pats autorius taip rašo pratarėje: „Aiškinant bet kokią sintaksės klausimą, pirmiausia čia duodama daugybė pavyzdžių. Jie visur numeruojami ir, darant aptarimus, į tuos pavyzdžius nurodoma. Kiekvienam išaiškinamam klausimui geriau suprasti ir įsisavinti duodami dažniausiai trys patarimai, turį irgi didelį skaičių sakinių. Po kiekvieno pratimo yra duodamas atlikto reikalavimo pavyzdys, išskyrus tuos pratimus, kur atitinkamus sakinius prašoma pačiam sugalvoti.“

Idealu, be abejo, būtų visus pratimus, kaip sakoma, nuo a iki z atlikti. Tačiau Lietuvių kalbos sintaksė skiriama ne tik mokyklai, bet ir plačiajai visuomenei, besidominčiai sintaksės klausimais ir taisyklų sakinių skyryba. Mokykloje mokytojas turi suvokti, kuriuos aiškinamuosius pavyzdžius naudoti ir ar visą ar tik dalį pratimo užduoti atlikti. Ne mokykloje kalbos besimokąs pats numanyti, kada aiškinamą dalyką yra jau supratęs, kada dar ne. Pratimo, prašančio sugalvoti sakinių, nereikėtų nei vieniems, nei kitiems aplėsti, nes jis labiausiai parodo, ar tas sintaksės klausimas tikrai suprastas.

Kiekvienam betgi atmintina, kad kalba yra gyvas dalykas ir ne viską galima į atitinkamas formules ar aptarimus sugrąžinti. Ir geriausias sintaksės išstudijavus, kartais bus neaiškumų, kuriai sakiniui daliai tą ar kitą žodį priskirti, kokios čia rūšies šaltinis sakinyje, kokių sujungimų sudėtas sujungiamasis sakinyje. Kalboje yra daug laisvės, bet ta laisvė turėtų būti vis dėlto pagrįdinti ir labai aiškios sintaksės dėsnių nelaužant.

Autorius, žinoma, laikosi (kaip ir kiekvienas kultūringas liuanis turėtų laikytis) dabartinės rašybos, o ne tos, kurią vartojome prieš kelias dešimtis metų. Toji rašyba ne daug skiriasi nuo buvusios, bet vis dėlto šiek tiek skirčių yra.

Ieškoti sintaksėje kokių nors netobulumų ir apie juos kalbėti nebūtų jokios prasmės. Tai būtų naudinga tada, jeigu galvotume apie antrąją jos laidą arba apie visai naują sintaksę. Jei kada nors to ir reikės, tai, be abejo, bus negreit. Pasitaiko viena kita korektūros klaida, bet ir apie tai kalbėti nevėta, nes iš praktikos gerai žinome, kad tokių klaidų išvengti beveik neįmanoma.

Tad šią sintaksę visiems rekomenduojame. Ji bus reikalinga ir naudinga ne tik liuanistinėms mokykloms, bet ir mūsų rašytojams bei žurnalistams. Tikimės, kad ji padės geresnei sakinių struktūrai mūsų raštuose. Dėl to džiaugsiu ne tik redaktorai ir mokytojai, bet rašytas žodis bus aiškesnis bei suprantamesnis ir eiliniam skaitytojui.

A. Radzius

Ką žinom apie Tris Karalius ir juos vedusią žvaigždę

ALDONA ZAILSKAITĖ

KAS JIE BUVO?

Kai skaitom Mato 2:1–12, nematom žodžio „karaliai“, o parašyta „išminčiai“ — graikų kalboj magai (vienas kaitoj magos). Graikų helenistiniame pasaulyje tai Persų kunigiško luomo nariai, ypatingų ženklų interpretatoriai. Kadangi jie buvo laikomi išminties „specialistais“, graikų filosofai dažnai buvo vaizduojami, kaip tokių magų mokiniai. Taigi, graikuose į juos buvo žiūrima pozityviai.

Žydų pasaulyje buvo kur kas kitaip. Žydų tradicijose jie buvo laikomi tamsumo ir pagonybės apraška. Jų veikla buvo priešpastatoma teisingajai pranašų dvasiai. Štai Pakartoto Įstatymo knygoje (18:14) pamokymas: Anos tautos, kurių žemę paveldėsi, klausio putveidžių ir raganių; tu gi Viešpaties, savo Dievo, kitaip esi pamokytas“. Arba štai Izaijo knygoje (44:25) nurodytas tikrasis santykis tarp jų ir Dievo: „Aš nieku paverčiau žynių ženklus ir darau, kad burtininkai duktų; aš pastumiu atgal išmintinguosius ir jų žinojimą darau paiką“.

Tačiau atrodo, kad astrologiją žydai laikė kur kas aukščiau negu burtus ir magiką. Pirmo šimtmečio rabinai net manė, kad žvaigždės įtakoja ne žydų gyvenimą, o antro šimtmečio sinagoga Galilėjos ežero pakrantėje turėjo net zodiako ženklų mozaiką. Taigi, nors burtininkai bei žyniai, t.y. magai, visuomet buvo smerkami žydų tradicijose, vėlesnė — helenistinė žydijoj astrologija nebuvo laikoma išimtinai neigiamu reiškiniu.

Mato išminčių atpasakojime (2:1–12) matome, kad jie pristatomi labai pozityviai. Tik nežinom, ar jie buvo astrologai. Greičiausiai į šių magų mokslus įėjo astrologija, kartu su įvairių šventraščių bei išminties knygų studijavimu, galbūt ir burtai. Kai kas spėja, kad jie galėjo būti babiloniečiai, nes buvo skaitę ar girdėję apie žydų laukiamą Mesiją, o nuo Tremties laikų (šeštame šimt. prieš Kristų) Babilonijoje liko daug žydų. Taigi, kas tie išminčiai iš tikrųjų buvo, tegalima spėlioti, bet tie spėliojimai kiek galia remiami turimais duomenimis apie tų laikų gyvenimą, tuo tarpu liekanti atvirais naujais duomenimis.

Kaip išminčiai pavojo karaliaus

Šventraščio tyrinėtojas kun. Raymond Brown šitai išdėsto turimus duomenis apie

išminčių tradicijos rutuliojimąsi.

„Paslaptingieji išminčiai iš Rytų anksčiau ir dažniau turėjo populiarų krikščionišką vaizduotę negu kur kas paprastesni Betliejaus lankytojai piemenys, minėti Luko evangelijoje“. Jokūbo prot-evangelijoje (2-trame šimtm.) kaip ir Mato evangelijoje, nėra užuominų apie piemenis, tačiau išminčiai garbina kūdikį urve, kas yra įdomus mišinys Mato ir Luko pasakojimų.

Romos katakombų piešiniuose išminčiai pasirodo du šimtmečius anksčiau negu piemenys. Pastarieji pasirodo tik ketvirtą šimtmečio piešiniuose, ir tai šalutinėse rolėse, pirmaujant išminčiams. Beje, net jų „palaikai“ plačiau keliai, negu patys išminčiai. Skaitome, jog imperatorius Zenonas 490 metais jų palaikus parsisiusdines iš Persijos į Konstantinopolį, o vėliau tos pačios ar kitos jų relikvijos pasirodžiusios Milane. Iš ten 1162 m. tos relikvijos nukeliausios į Kolną su imperatoriaus Friedricho Barbarosos grobiu, nuteriojus Italiją. Ir tie palaikai nedaug tūnukentę kelionėje, nes ten pat kalbama, jog jie dar nesugedę.

Tik Reformacijos metu išminčiai susilaukė piemenėlių konkurencijos, protestantams linkstant prie jų kaip „švaresnių nuo popiškų relikvijų garbinimo prietarų“. Katalikuose kova dėl išminčių kilo tik 1960-tajame dešimtyje, prasidėjus rimtesnėm šventraštinėm studijom. Tuomet kai kurie asmenys net naudojo išminčių istoriškumo pripažinimą kaip rodiklį, nustatant, kaip toli šventraščio čio tyrinėtojas yra „nukrypęs“.

Šie Trijų Karalių Mato evangelijos praturtinimai vaizduote bei pamaldumu yra gražūs pavyzdys šventraščio aiškinimo tikėjimo bei pamaldumo skatinimo tikslu, nes jie neiškreipia Mato pagrindinės minties šiame pasakojime. Pirmasis žingsnis šios evoliucijos aiškinimo procese buvo pakėlimas išminčių į karališkąjį luomą. Šį žingsnį paskatino Mato užuomina į 72 psalmę (10, 11 eil.): „Salų ir Tarsio valdovai jam mokės duoklę, dovanas neš jam Arabijos, Sabos valdovai! Visi valdovai parpuolę jį garbins, tarnaus visi jam pagonyse“. Ir ši tradicija greitai prigijo. Rytuose antrame šimtmečiuose išminčiai jau buvo laikomi beveik karaliais. Vakaruose šeštame šimtmečiuose jau buvo lyg ir savime aišku, kad jie buvo karaliai.

Sekantis žingsnis buvo sukonkretinti jų skaičių. Kadangi minimos trys dovanos, dažniausiai minimi ir trys karaliai. Tačiau yra ir

Albrecht Duerer (vokietis, 1471-1528)

Trys karaliai (Wallraf-Richartz muziejus Kolne, Vokietijoje)

kitų tradicijų. Čia minėtose katakombose buvo atvaizduoti tik du išminčiai; trečio šimtmečio kitoje katakomboje keturi; o kai kuriuose Rytų bažnyčių viduramžių sarašuose net dvylika — su vardais.

Seniausieji žinomi jų vardai rytuose tai Hormizda, Persijos karalius, Jazdegerdas, Sabos karalius, ir Perozadas, Sebos karalius. Etiopijos krikščionių veikale, Adomo ir Ievos knygoje, jie minimi kaip Horas, Persų karalius, Basanateris, Sabos karalius, ir Karsudanas, Rytų karalius. Vakarų krikščionys juos pažįsta Baltazaro, Melchioro ir Kasparo vardais.

Jų dovanos aprašomos garšioje šešto šimtmečio mozaikoje Ravennoje, Italijoje: „Išminčiai buvo tie, kurie davė Viešpačiui Dievui dovanas. Pirmasis, girdi, vadinamas Melchioru, senas, žilas žmogus su ilga barzda... kuris auksą paaukojo Viešpačiui, kaip karaliui. Antrasis, vadinamas Kasparu, jaunas, bebarzdis raudonveidis, pagarbino Dievą smilkalų dovana, kaip derama dievybei. Trečiasis, judaodis ir labai barzdotas, vardu Baltazaras, savo myros dovana paliudijo, jog Žmogaus Sūnus mirsiąs“. Ilgainiui ši simbolika buvo pritaikyta ir krikščioniškam atliepiui evangelijai: auksas simbolizavo dorybę, smilkalai maldą ir myrą kančią.

Kolno šventųjų kalendarių, kur jų tariaimi palaikai

dabar ilsis, rādam šį navią gražų įrašą:

„Iškentėje daug bandymų bei vargų evangelijos labui, trys išminčiai susitiko 54-taisiais Kristaus metais Sewoje (Sebastėje Armėnijoje) atšvesti Kalėdų švenčių. Tuomet, išklausę mišių, jie mirė: Sv. Melchioras sausio 1, 116-kos metų; Sv. Baltazaras sausio 6, 112-os metų; ir Sv. Kasparas sausio 11, 109-nių metų“.

Nors tokie istoriniai anachronizmai mums šypsnį ir sukelia, pasak kun. Brown, šis vaizdingas mastymas apie išminčius ne per toli nueina nuo paties Mato intencijos. Išminčius minėdamas, Matas, be abejo, turėjo galvoj savo paties bendruomenės nežydus krikščionis. Nors šie savo gimimo paveldu teturėjo Dievo apreiškimą gamtoje, jie buvo Jėzuso patraukti; ir, išmokę žydų šventraščių, jie įtikėjo Mesij-Kristumi ir jį garbino. Tolimesnieji krikščionių mastymai apie šią paskaitą tik papildė vėlesnių krikščioniškų išgyvenimų spalvomis: išminčiai Kristų pagarbino kaip Dievą ir žmogų; o vėliau jie jį garbino jo paties įsteigta prisiminimo auka, Sv. Eucharistija. Tai šventraštinis mastymas, besiremiamis labai teisingu instinktu.

Kokią žvaigždę išminčiai galėjo matyti?

Kokia žvaigždė galėjo išminčius pasukti Jeruzalėn ieškoti karaliaus žydų tautoj? Kun. Raymond Brown išdėsto tris teorijas, kas ta žvaigždė galėtų būti. Kepleris (1571-1630) teigė, jog tai buvusi supernova, nauja žvaigždė. Nova arba supernova tai tolimojo erdvės įvykis didelis sprogdymas, kuris ilgesnį laiką duoda labai daug šviesos ir iš kurio atsiranda nauja žvaigždė. Novos matomos tik su teleskopais; supernovos matomos paprasta akimi ir šviečia daug labiau negu kitos žvaigždės naktį, o kartais ir dienos metu matomos. Tačiau supernovos yra tokia retenybė, kad jei tokia būtų buvusi, ji būtų pažymėta to laiko turimuose užrašuose, o tokia neminama.

Kiti mano, kad tai galėjo būti Halley kometa, kuri šiemet vėl pasirodo. Ji praskrido 12 metais prieš Kristų, ir tai dar būtų įmanoma, kad Kristus tais metais galėjęs gimti. Didžiausia kliūtis kometos teorijai ta, kad kometa nėra žvaigždė. Tačiau Origenas (3

Yves Broussard

Iš „Skersai nepermaldomumo“ (1981):

Suvargęs
piemuo eina
pro akmenų krūvą
nematydamas
danguje
profilu iširašančių ištiestų rankų
surūdijusių vežimėlio
griaučių

Tada suklykia kregždė

***

Suskerdėjus
žievė prasiveria
ir ištrykšta
žiema

***

Sudrebėjęs
gluosnis
išduoda akimirka
krūpteli magiška valanda

jau gali užgulti žiema

***

Paukštis sugrįžta
apvaldo erdvę
brūkšniu
už laiko
ribų

Ant baltos sienos
tįsta plyšys
nurodydamas
paskutinį išlikimo
tašką

***

Miego ištroškusi galva
prilaikoma sausų akmenų sienos
ir krūptelėjanti sučiupiant žiogui
sugebėk dar kartą atpažinti
žemės alsavimą
rudens vėjo dvelkime

PASAULIO PRADŽIA?

Neapibūdinama kriauklė
amžinybės pasiasalis
šis nušlifuotas akmenukas
kurį apglėbia ranka

Gomuryje išryškėja
sielos skonis
lyg kiltų iš ilgai
kramtytos žolės

Pasklidusi

savo kraštutiniame nepritekliauje

Banda

slenka

tremties ribos link

O banga vis

tebeplaka laiką

Iš „Grynumo viduryje“ (1985):

Prasiženk įstatymams!

Tai ne bitė

daužosi į langą

tai troškimo

varų

zaibas

***

Peržengtas slenkstis

nebetoli žiema

Liepsna jau
rodo neramumo ženklus
Naktis jau
maišosi su spalvomis viduje

***

Pasirenku kraštą
kur pilna sniego

kur mėlynuoja

paparčiai

ir

ant kiekvienos

trobos

slenksčio

prikalta

laimė

Žiema užklupo

ankščiau

negu paprastai

Kaimelio dūmai

vėl užmezga ryšį

su suplukusiais iš rudens

pasprukusiais kvapais

Kažkur

skardi varpas

skelbdamas progą

paskutinei atgajos valandai

***

Versmė

tokia lieknutė

kad akimirka

lieka

pakibus ore

***

Paukštis

metodišku

skrodimu tvarko erdvę

ir apnuogina

laiką

***

Visi pasaulio

akmenys

suburti

statyt

iš naujo

netikėtumui

***

Nenuilstamai

liepsna sprogdina

erdvę

Pakraščiuose

svyruoja siela

Bet kur

naktis?

***

Tarp suakmenėjusių iškasėnų ir žemės

dar viskas tebeįmanoma

***

Vyturio

pakilimas

visuomet

stebins

Amžinąjį

TĖVO MIRTIS

Šioje perskeltoje valandoje

amžinybė

sulinksta

po mano ranka

Vertė Birutė Cipliauskaitė

Yves Broussard, Marselyje leidžiamo poezijos žurnalo SUD vienas iš steigėjų (1970 m.) ir redaktorius, yra jau dešimties metų poezijos rinkinio autorius, 1983 m. gavęs Artaud premiją už savo *Skersai nepermaldomumo*. Nuo pat pirmųjų knygų jo poezija pasižymi dideliu žodžių ir įvaizdžių taupumu, sutelkiant į kiekvieną iš jų daugiasprasmį kumo galimybes. Jam būdinga eilėraščių pradėti prieveiksniu ar dalyviu ir išdėlioti paskirus žodžius po eilutę, leidžiant jiems išvystyti savo pilną potencialą. Visai nevartoja skrybės ženklų. Jo eilėraščiai linksta į abstraktumą, perduodant tik esencijas; juose visuomet jaučiamas gryninimo

procesas, davęs vardą jo priešpastatiniam rinkiniui. Poeto „aš“ lieka nuolat: užrašomi tik akimirkos įtaigijimai, neatsisakant jų filosofinės prasmės. Pietų Prancūzijos gamta: uolėtos Viduržemio jūros pakrantės, žydras dangus ir vanduo yra palikę juose savo pėdsaką. Čia pateikiami pavyzdžiai iš jo dviejų knygų.

SUD neretai skiria visą numerį vienam poetui ar vieno krašto atbalsiams. 1982 m. (num. 44/45) pateikta Sovietinė poezija. Ten įdėta, po atskira antrašte, ir Latvijos bei Lietuvos poetų, duodant ištrauką iš Baltakio, Maldonio, Marcinkevičiaus, — B.C.

Trys Karaliai romėniškoj tradicijoj: ketvirtąjo šimtmečio pradžios sarkofago detalė Arles Krikščioniškojo meno muziejuje, Prancūzijoje.

šmt.) kaip tik manė, kad Kristaus žvaigždė turėjo būti kometa, nes, vesdama išminčius, ji turėjo judėti. Tačiau yra dar antra problema: kometos paprastai pranašaudavo nelaimę, ir dėl to vargu ar ji galėjo pranašauti išganytojų karalių.

Trečioji teorija, kad ta užtekanti žvaigždė galėjo būti pasitaikęs planetų suartėjimas. Jupiteris ir Saturnas yra pastebėjo 1604 m. spalio mėnesį. Jis išsiskaidė, kad

šis trijų planetų suėjimas įvyksta kas 805 metus ir kad tai įvyko 7-6 metais prieš Kristų. Šis įvykis paminėtas egiptiečių papirusuose, mininčiuose įvykius tarp 17 m. pr. Kr. ir 10 m. po Kr., pastebint, kad tas planetų suartėjimas įvykęs Žuvų zodiako žvaigždynė. Nors nežinom, kokią prasmę Jėzaus laikų žydai skyrė Žuvų žvaigždynui. Bendrojo astrologijos literatūroje (Nukelta į 4 psl.)

Lietuvių moterų dailininkių draugijos sukaktis (5)

ADA SUTKUVIENĖ

Ši straipsnių serija yra skirta supažindinti skaitytojus su Lietuvių moterų dailininkių draugijos veikliomis narėmis draugijos 15 metų sukakties proga.

Eleonora Marčiulionienė

Dailininkė Eleonora Marčiulionienė mums gerai žinoma kaip viena iš nedaugelio keramikos meno kūrėjų. Kilusi nuo Tauragnų, keramikos studijas baigė Kauno meno mokykloje. Gavusi Švietimo ministerijos stipendiją, turėjo progos studijas giliai Čekoslovakijoje. Jos gabumai keramikos srityje tapo įvertinti 1937 m. Paryžiaus pasaulinėje dailės parodoje Garbės diplomu. Tais pačiais metais dalyvavo dailės parodoje Berlyne, o 1939 m. jos darbai buvo išstatyti dailės parodoje New Yorke. Nuo 1939 m. iki 1944 m. dėstė keramiką I-jų Kauno amatų mokykloje. Po pasitraukimo į Vakarus, 1945 m., buvo pakviesta dėstyti Dailės ir amatų mokykloje Freiburge, Vokietijoje. Čia sukūrė apšviesti idomų darbų, kurių vienas (vaza) tapo Lietuvių Bendruomenės išrinktas kaip vestuvinė dovana Anglijos karalienei Elzbietai II. Kitą puošnią vazą sukūrė Lietuvių Raudonojo Kryžiaus užsakytu Chicago kardinolui Stritchui.

Emigravusi Australijon, dirbo savo pamėgtoje srityje, kiek tik gyvenimo sąlygos leido, dalyvavo parodose Sydnejuje ir kitur. Po šešerių metų atvyko į Ameriką ir netrukus gavo užsakymą sukurti Kryžiaus kelius tėvų jėzuitų koplyčiai prie Jaunimo centro. Dail. Eleonora Marčiulionienė pasižymėjo dideliu darbštumu, dalyvavo grupinėse parodose, laimėdama ten premijas, pvz., parodoj tautinė tema pirmą premiją už „Lietuviškas vestuves“. Yra suruošusi keletą individualių keramikos meno parodų, kurios susilaukė nepaprastai didelio pasisekimo. Jos darbų yra įvairios Europos, Australijos ir JAV kolekcijose.

Nors dailininkei nesvetimi stambios apimties projektai, dauguma jos darbų — kamernio pobūdžio: vazos, žvakidės, lekštės, figūrėlės, savo šilumui ir žaismingumui dekoratyvumu lengvai suradusios vietą mūsų interjuruose. Kūrybai tematiką dažnai renka iš lietuvių liaudies dainų, pasakų, papročių, mitų, tačiau vien tuo neapsiriboja, nemažiau domėdamasi religinėmis temomis. Jos keramikoje randame realistinių, simbolių, fantastinių ir abstrakčių elementų, gausu augalinių, organiška formų, ir visa tai su spalvinga, dažnai tapybiška glazūra, puikiai išsako gyvenimo džiaugsmą. Tik retesniais atvejais ji tampa santūri, leisdama moliui kalbėti savi, grubia kalba, faktūros šiurkštumu ir formų monumentalumu.

Dailininkė Eleonora Marčiulionienė yra Lietuvių dailės instituto narė nuo 1947 m. Lietuvių dailininkių draugiją įsijungė nuo pat jos įsikūrimo ir dalyvavo beveik visose jos ruošose parodose.

Marytė Meškauskaitė-Gaižutienė

Dailininkė Marytė Meškauskaitė-Gaižutienė — keramikė. Ji gimė Lietuvoje, Kaune. Keramikos menu susidomėjo palyginti neseniai,

jau įsigijusi daktarą visai kitoje srityje. Studijavo Mundein College, Wayne State universitete ir Illinois technologijos institute. 1973 m. jai buvo suteiktas daktaro (Ph.D.) laipsnis baltymų biochemijos specialybėje. Kurį laiką šioje srityje dirbo, yra parašiusi nemažai straipsnių savo specialybės temomis.

Sukūrusi šeimą ir augindama vaikus, susidomėjo keramika. Keramikos kursai lankė Hyde Park Art Center ir Chicagos meno institute, kur dirbo su keramikos specialistu G. Geismanu.

Dalyvavo daugelyje grupinių parodų, amerikiečių ir lietuvių tarpe. Yra suruošusi nemažai individualių keramikos parodų Čiurlonio galerijoje Chicagoje, Detroite, Clevelande, laimėjusi premijų. Nenuilstamai dirbo akademine srityje, dėstydamas keramikos meną Chicagoje Jaunimo centre, Balzeko lietuvių kultūros muziejuje, Montessori mokykloje ir jaunių mokyklose Dainavoje.

Skatindama savo mokinius stebėti gamtą, pažinti molio savybes, pamazą keitėsi ir pati. Iš intymios, kamerninės, utilitarinės nuotaikos perėjo į monumentalų, kūriniai įgavo stipresnę skulptūrinę savybę. Tirdama estetines molio galimybes, dažnai visiškai atsisako išvirsnių puošmenų, kaip ornamentikos ir glazūros, panašiai kaip Cezanne atmetė daiktų paviršutiniškumą ir pažvelgė į jų esmę, jų gryną geometriją. Dekoratyvumas pas jį retas, nors mėgsta kartais žaisti faktūriniais kontrastais, sukomponuodama žmogaus technologijos elementus (veidrodį) su gamtos (akmenys) ir dviejų

Dalia Kolbaitė

Eleonora Marčiulionienė

Madona

sintezę — savo sukurtus skulptūrinius objektus. Jos kūrybai būdingos organinės, biomorfines formos, subtiliai nusakancios gamtoje slypincia dinamika. Tik apvalydama savo kūrybą nuo pašalinių elementų, dažnai atsisakydama technologijos mandrybių, sugrįždama į primityvumą su didele pagarba moliui, ji sugeba mums atskleisti pasaulį, pilną gyvybės.

Dailininkė Marytė Meškauskaitė-Gaižutienė priklauso Hyde Park Art Center, Lietuvių dailininkių draugijai ir yra dalyvavusi keliose jos ruošose parodose.

Dalia Kolbaitė

Dailininkė Dalia Kolbaitė prieš trejetą metų įsijungė į Lietuvių dailininkių draugiją ir dalyvavo draugijos suruostose parodoje 1984 m. pavašarį su stipriais tapybos darbais.

Gimusi Kaune, jau nuo pat mažens jautė patraukimą dalei, tačiau pirmoji studijų šaka nebuvo meno srityje. Ji studijavo prancūzų literatūrą

Chicagos universitete, įsigydama magistro laipsnį. Du metus dėstė prancūzų kalbą Northern Illinois universitete, De Kalb, Illinois. Susidomėjimas menu išliko gyvas, todėl ji ėmė lankyti meno kursus tame pačiame universitete. Vėliau vyko į Paryžių prancūzų kalbos patobulinimui ir toliau tęsė meno studijas Prancūzijoje privačiai. Būdamas Europoje, stengėsi kaip galima daugiau susipažinti su ten esančiais meno lobiais. Tuo tikslu pakeliavo po Italiją, Ispaniją, Graikiją, Angliją ir Šveicariją.

Po poros metų grįžo į Chicago, lankė Chicagos meno institutą, apvairikuodama studijas bakalauro laipsniu. Tuo pačiu metu dalyvavo grupinėse parodose, pradedant nuo Lietuvių dailininkių sąjungos ruostos parodos Morrison vėšbutyje Chicagoje, vėliau Northern Illinois universitete, Čiurlonio galerijoje, Inc., Jaunimo centro Čiurlonio galerijoje, Loyolos universiteto bibliotekoje ir NAB Gallery Chicagoje.

Chicagos meno instituto įtaigijimu, kaip pasisako pati dailininkė, pakrypo į abstraktą, save išsakydama didelio formato drobėse drąsiu potėpiu ir ypač turtingu koleritu. Šiuo metu domisi figūratyviu nei kryptimi — žmogaus figūros bei portreto studijomis.

Šalia to, dailininkė Dalia Kolbaitė mums įdomi ir kaip poetė, rašytoja. Jos giliai mistiniai, meditatyvinio pobūdžio eilėraščiai spausdinami „Ateties“ žurnale ir „Draugo“ skiltyje teoretiniais meno klausimais, pateikia Chicagos muziejuose bei galerijose vykstančių parodų apžvalgas ir kritiškus įvertinimus.

ATITAIŠYMAS

Mykolo Drungos recenzijoje „Ekspresu iš Metropolitan“ praėjusio šeštadienio „Draugo“ kultūriniam priede (1986 m. sausio mėn 4 d.) antrasis sakiny turėjo taip skambėti: „Žinojome, kad ji gimė Vilniaus krašte (prieš Antrąjį pasaulinį karą); girdėjome, kad ir jos kilmė lietuviška (tą lyg ir bylotų jos mergautinė pavardė; tik kodėl ji rašosi „Zylis“, o ne Zylis — atseit, Zilytė?), bet tuo pačiu visai nejutom, kad ji būtų su lietuviškumu ar lietuvių tauta sumezgusi kokią nors apčiuopiamą ryšį“.

Ritualinis pasikalbėjimas apie rašytojų viešnagę Amerikoje

Rugpjūčio-rugsėjo mėnesį įvykęs lietuvių rašto bei žodžio menininkų apsilankymas Amerikoje tris mėnesius Lietuvos partinėje spaudoje neegzistavo, išskyrus porą sakinių lietuviams skirtame „Gimtajame krašte“. Tas įvykis oficialiai buvo „ne įvykis“. Pagaliau gruodžio 21 dieną „Literatūroje ir mene“ buvo išspausdintas pasikalbėjimas su Amerikoje viešėjusia ketveriuke. Ir taip, partijai leidus, įvykis tapo įvykiu.

Pasikalbėjimo tekstas — ne tik jo turinys, bet ir forma — yra tarsi literatūros Lietuvoje parabolė: rašytojai ir menininkai duoda viešą ataskaitą, išprausti tarp dviejų aparčių — Drilingos ir Kazakevičiaus; rimti, nuosirdūs, iškantys žodžiai aptverti dinosaurniais lozungais; Drilinga ir Kazakevičius įgrūsti tarp Fedorenkos ir Markovo; Fedorenka ir Markovas iškisti tarp KGB ir prokuratūros. Tai tokie erdvūs „tarybinės“ lietuvių literatūros plotai!

Savo įžanginiame žodyje Drilinga pirštais perbėga pagrindinius Kremliaus vargonų klavišus. Ypač koki foniška skamba jo tvirtinimas, kad „tarybinė“ visuomenė „visad stengiasi palaikyti... įvairių pažiūrų žmonių kontaktus“. Kaip pavyzdžiui, su Gintautu Iešmantu, Antanu Terlecku, ar Nijole Sadūnaitė? Ar užsienis gali pasitikėti valdžia, kuri kitaip galvojančius pavaldinius baudžia konclageriais? Ar dėl šitos „tarybinės“ kontaktų meilės ilgus metus užtruko derybos dėl lietuvių rašytojų ir menininkų išleidimo viešnagei Amerikoje?

Bet šios viešnagės išsipildymo negalima apriboti Maskvos ar Vilniaus įstaigų leidimu. Kai po Stalino mirties lietuvių krašte ir užsienyje spontaniškai pradėjo keistis laisvės, taip ir Lietuvos menininkų apsilankymas išreiškė gaivališką geismą pasinaudoti elementaria žmogaus teise — bendrauti su savo tautiečiais, su tautos kūrybinio žodžio puoselėtojais. Idomiu supatimu lapkričio mėnesį Budapešte vykusio Tarptautinio kultūros forumo metu pirmą sykį Kremliaus kontroliuojamoje teritorijoje spontaniškai susitiko Vakarų ir nepriklausomi Vidurio-rytų Europos rašytojai bei intelektualai.

Gera, kad lietuvių rašto ir žodžio menininkai sugebėjo apsilankyti Amerikoje. Gyvų žmonių bendravimas netotalitarinėje aplinkoje naudingas ir tiems, kurie neteko tėvynės, ir tiems, kurie prarado laisvę. Galutinėje išvadoje laimi lietuvių kultūra. O pelus nuo grūdų sugebės atskirti ir išeivai, ir tautiečiai krašte.

Žinant lietuvių nomenklatūrinę inteligentijos — ar, trumpiau tariant, privilegiję — pastangas įtikinti išeiviją ir užsienį tos „tarybinės“ kultūros „atvirumu“ ir „laisvumu“, stebina pasikalbėjimo rezisūros primityvumas. Eilinis aparčikas Kazakevičius nurodinėja kūrybingiems žmonėms, rašytojams ir intelektualams, kaip jie turi elgtis, galvoti, interpretuoti pasaulį. Matyt, prisiminęs prokurorą Bakučionį, jis pradeda apklausinėti rašytojus, ar jie tikrai kalbėjo apie kaimo dingimą iš lietuvių literatūros ar apie jaunųjų lietuvių autorių dėmesį moderniajai Vakarų raštijai. Apsisukęs, Kazakevičius sviedžia provokacinį klausimą: ar tikrai — kaip tvirtina Kavolis, Šilbajoris ir Almenas — Amerikoje laisviau gaunama informacija, lengviau prieinama vėliausi mokslo ir meno pasiekimai? Ir atsakyk, rašytojau, kad nori, į tokį klausimą. Kas bus, jei atvirai pasakysi, kad Amerikoje, ne kaip Lietuvoje, gali laisvai gauti bet kurią knygą; kad kai kurių svarbių autorių — kaip George'o Orwell'o Česlovo Milošo, Tadeuszo Konwickio, Milano Kunderos, Saulo Bellovo, ir daugelio kitų — Lietuvoje negalima ne tik nagrinėti, bet ir paminti? Ar jeigu paminėsi, kad Lietuvos knygynuose ar bibliotekose neįmanoma gauti net elementarios literatūrinės medžiagos iš užsienio (kaip net buvo rašyta „Pergalėje“)? Su užduoties duryš į leidyklą, redakciją, bus užčiaupta burna — skaudi kaina. Tad nieko kito nelieta, kaip laviruoti, pasakoti, kad Amerikoje daugelis teskaito pigius bestselerius, ir panašiai. Galiausiai, pasikalbėjimui baigiantis, tas pats Kazakevičius nubrėžia lietuvių literatūros ribas, nustato kultūros ir kultūrinių ryšių pobūdį — lyg „Brolių Karamazovų“ Smerdikovą, apibūdinantis Rusijos kultūros gylį ir plotį.

„Literatūroje ir mene“ pasirodęs pasikalbėjimas apie „Viešnagę už Atlanto“ tėra įprastinis „tarybinis“ ritualas. Amerikoje apsilankiusiems rašytojams — net ir tiems, kurie tebetiki Leninu — Stalino religija — tokie ritualai nelengvi ir nemalonūs: reikia mėginti aiškinti, ir aiškintis, ir nepaslysti, ir per daug nenusizėmint, visą laiką žinant, kad tave stebi ne tik „budri gorbachioviečių akis“, bet ir patriotinė Lietuva, ir ta „netobuloji“ išeivija. Suprādami šių rašytojų padėtį, žinodami jų gyvenimo ir kūrybos sąlygas, gerbiame jų pastangas išsaugoti žmogišką orumą.

NAUJI LEIDINIAI

• WORLD LITERATURE TODAY, Vol. 59, No. 3, Summer 1985. A Literary Quarterly of The University of Oklahoma. Editor: Ivar Ivask, 630 Parlington Oval, Room 110, Norman, Okla. 73019. Metinė prenumerata 23 dol. Žurnalas didelio formato, kiekvienas numeris netoli 200 psl.

Literatūros bičiuliui, norinčiam žinoti, kas šiandien darosi globaliniame literatūros pasaulyje, šitas išvalgus literatūros žurnalas yra tiesiog būtinas. Tai įvairių tautų, įvairių kalbų ir įvairių kultūrų dienų literatūros ir enciklopedija, ir platesni bei gilesni studijiniai straipsniai.

Štai naujo numerio turinys. French Colonialism in Africa: The Early Novels of Ferdinand Oyono—Charles Ponnuthurai Sarvan. The Metaphysical and Material Worlds: Ayi Kwei Armah's Ritual Cycle—Derek Weight. Pleasure and Joy: Political Activism in Nadine Gordimer's Short Stories—Barbara Eckstein Fulvio Tomizza's Depiction of the Italo-Yugoslav Frontier—Ante Kadić. Eeva Kilpi: Woman, Karelian, Finn—Kathleen Osgood Dana. The Tragic Vision of Turgenev—René Galand. The Graves of Connemara: Ireland's Máirtín Ó Cadhain—Joan Troden Keefe. Alienation, Nostalgia, and Homecoming: Editing an Anthology of Goan Literature—Peter Nazareth. A Comparative Study of Basque and Yugoslav Troubadourism—Gorka Aulestia. A „Golden Age“ for Chinese Writers—Robert E. Hegel. Mario Luzi's Latest Poetry—G. Singh. Fourth Revised Charter of the Neustadt International Prize for Literature.

Daugiau negu pusę viso numerio puslapių užima žurnalo dalis, pavadinta „World Literature in Review“. Tai įvairiausių tautų literatūrų naujausių knygų apžvalga—recenzijos. Lietuvių literatūra čia visada įterpiama į skyrių, pavadintą „Finn-Ugric and Baltic Languages“. Šį kartą R. Šilbajorio čia recenzuojama Justino Marcinkevičiaus redaguota ir Maskvoje anglų kalba išleista 18-20 šimtmečio lietuvių poezijos antologija „The Amber Lyre“. Pačius vertimus recenzentas vertina teigiamai kalbine prasme, tačiau stebisi sovietine atranka, kai antologijoje visiškai nėra nei gyvųjų, nei mirusių išeivijos poetų, prieš kurios ne vienas antologijos patekęs sovietinis atrodė „like small puddles indeed“.

(h. brd.)

VISUOMENININKO PREMIJA VYTAUTUI DORELIUI

Visuomenininko premija už 1985 metus paskirta Urugvajaus veikėjui Vytautui Doreliui, gyvenančiam Montevideo mieste. Premijų skyrimą tvarko Pasaulio lietuvių katalikų bendrija. Mecenatas kun. dr. Juozas Prunskis. Ši premija skiriama kasmet. Pasaulio lietuvių katalikų bendrija kun. J. Prunskis partipino 10,000 dolerių, kad iš palūkanų būtų kasmet skiriama premija už visuomeninį darbą pasaulio lietuvių išeivijoje.

LITERATŪRA — NE PAMOKSLAI

Nėra abejonės, kad filosofo ir rašytojo uždaviniai yra skirtingi. Filosofas, imdamasis žmogiškosios būties analizę, drauge ieško atsakymo, koks žmogus privalo būti. Filosofinė žmogaus samprata visada išsiskleidžia atitinkamu žmogaus idealu. Priešingai, rašytojas, kurdamas savo veikėjas, rūpinasi sukurti gyvus žmones ir todėl lygiu domiesi kreipiasi į visą, aukštą ir žemą. Visiškai nėra pagrindo iš rašytojo reikalauti, kad jo žmonės ištikimai realizuotų kurį nors idealą. Greičiau užsimojimas įkūnyti literatūrinuose pavidaluose gyvus idealus iš anksto būtų paženklintas netiesa.

Juozas Girnius

Apie Tris Karalius

(Atkelta iš 3 psl.)

roj Žuvų žvaigždynas susietas su žydais ir su paskutinėmis dienomis, t.y., gadinės pabaiga. Jupiteris susietas su pasaulio valdovu, o Saturnas susietas su Sirijos-Palestinos kraštu ir yra vadinamas Amoritų žvaigžde.

Vėlesnių laikų žydai interpretavo Jupiterio ir Saturno prasilenkimą Žuvų žvaigždyne kaip Mesijo atsiradimo ženklą. Abraomas Bar Hiyya (ca. 1100 po Kr.) manė, kad šis susijungimas įvyksta kas 2,859 metai (o iš tikrųjų įvyksta kas 257 metai) ir kad paskutinis toks sujungimas įvyks 1395 m. pr. Kr., kuomet žydų įstatymo knygos (Torah,

pirmos penkios Seno Testamento knygos) buvo paskelbtos per Mozę. Jis laukė Mesijo prieš sekantį planetų sujungimą, kuris įvyksias 1464 po Kr. Sekantis šių planetų prasilenkimas Žuvų žvaigždyne įvyko Izaoko Abravanelio (1437-1508) gyvenimo laikų. Naudodamasis Bar Hiyyos kalkuliacijomis, jis išskaičiavo, kad liėjimas iš Egipto įvyks 83 metais po planetų sujungimo 1395 pr. Kr., ir kad Mesijas ateisias 83 metais po antrojo planetų sujungimo 1464 m. po Kr., t.y., 1503 m. Abravanelis nežinojo, kad šis planetų sujungimas iš tikrųjų įvyko pora metų prieš Jėzaus Kristaus gimimą.

Nors galimybių yra įvairių, kokią žvaigždę išminčiai iš tikrųjų matė, tegalime spelioti.